

ASSUMPCIÓ DE MADONA SANTA MARIA

OBRA DRAMÀTICA MEDIEVAL

EDICIÓ FACSIMIL
DEL MANUSCRIT ÚNIC
CONSERVAT A
L'ARXIU HISTÒRIC ARXIDIOCESÀ
DE TARRAGONA

INTRODUCCIÓ I EDICIÓ CRÍTICA ANOTADA
a cura d'Amadeu-Jesús Soberanas i Lleó

ESTUDIS LITERARIS
a cura de Josep Romeu i Pere Bohigas

VERSIÓ RIMADA ADAPTADA AL CATALÀ MODERN I GLOSSARI
a cura d'Elena de la Cruz Vergari

Santa Coloma de Queralt
2026

LA CREENÇA I LA LITÚRGIA
DE LA DOCTRINA DE L'ASSUMPCIÓ

JOSEP ROMEU I FIGUERAS

El tema assumpcionista tingué una forta incidència en el teatre medieval català com a manifestació peculiar de la tradició d'una creença, des d'antic mantinguda als Països Catalans, d'una forma particularment intensa i extensa.

LA TRADICIÓ I LA LITÚRGIA

El tractament dramàtic conferit pel teatre medieval a la doctrina de l'Assumpció, de molt antiga i controvertida història en el món cristià i no esdevinguda dogma fins ben tard, el 1950, es basa, d'una banda, en la tradició, predominantment llegendària, recollida i alhora incrementada i estimulada pels Evangelis i apòcrifs i altres textos no canònics, i successivament glossada per exegetes i comentaristes de molt diversa índole i de posicions teològiques divergents enfront de la creença; i, de l'altra, en la litúrgia, en aquest cas a partir dels oficis assumpcionistes i de les processons de la dormició o mort de Maria completades amb l'exposició de la seva imatge jacent dins el temple per a la veneració pública.

Recordem que la doctrina es desenrotllà a Orient durant el segle iv, sant Epifani essent considerat el primer teòleg de l'Assumpció. Però la més antiga afirmació coneguda de la resurrecció de Maria compareix en un apòcrif siríac del final del segle v. Aproximadament mig segle més tard, hom començà a celebrar la festa de la Dormició, la qual fou instituïda a Bizanci al segle viii. Des d'aquests moments, els teòlegs orientals accepten la doctrina de la dormició o la mort sense corrupció de Maria i la seva resurrecció i assumpció. A Occident, l'inici de la creença és més tardà, i el procés més dubitatiu i crític. El primer testimoni ens l'ofereix, a les Gàl·lies, Sant Gregori de Tours, al segle vi. La festa litúrgica de l'Assumpció, fixada el 15 d'agost, a Roma, no apareix clarament documentada fins al papat de Sergi I (687-701). Roma celebrà processó de la dormició, trànsit o mort de Maria, segons sembla, al segle viii, època a partir de la qual, en tot cas, es generalitza efectivament la creença, amb un progressiu increment d'adhesió a la festivitat, de manera que al segle iv, la litúrgia romana equiparà aquesta commemoració a les de Nadal i Pasqua. La doctrina fou successivament sostinguda i enrobustida pels grans teòlegs de l'escolasticisme i mantinguda per la fe popular.

ESTUDI I PRESENTACIÓ DEL TEXT

AMADEU-J. SOBERANAS I LLEÓ

Karl Young, l'excel·lent historiador del drama litúrgic medieval, en no trobar un text dramàtic amb l'acció assumpcionista ben desenvolupada, cregué que calia concloure que durant l'Edat Mitjana, la litúrgia de l'Assumpció de la Mare de Déu no comptà amb veritables drames.¹

Però heus ací que a les terres de llengua catalana s'han conservat diverses notícies documentals de representacions dramàtiques assumpcionistes i, el que és més important, han arribat fins a nosaltres, sencers o fragmentaris, tres textos medievals. El més antic, el drama de Tarragona, és de la segona meitat del segle xiv; els altres dos són, com ja és prou sabut, el de la seu de València, fragmentari, del primer quart del segle xv; i el d'Elx, en el seu estat actual, del segle xvi. No oblidem que, anteriors a tots ells és el *tropus* de Santa Maria de l'Estany, en llatí, del segle xiv, inspirat en l'antífona *Ubi est Christus meus* —estudiat per Richard Donovan—² i posteriors als de Tarragona i València són unes notícies de representacions assumpcionistes a Igualada i al Rosselló, del 1476 i 1479, respectivament, i a Lleida al segle xvi.³

El text de Tarragona, publicat per primera vegada per mossèn Joan Pié a les acaballes del segle xix,⁴ quan el manuscrit era a l'arxiu parroquial de la Selva del Camp, es conserva actualment a l'Arxiu Històric Arxidiocesà de Tarragona,⁵ on fa ja alguns anys vaig retrobar-lo.

El manuscrit és un quadern de forma allargassada de 305 per 110 mm, compost per 26 folis de paper italià, fabricat a Fabriano o, amb més probabilitat, a Amalfi, entre els anys 1340 i 1360, d'acord amb el peritatge del senyor Oriol Valls. Les filigranes també són pròpies d'aquesta època, segons els repertoris clàssics. La part superior dels folis és esborrada a causa de la humitat i

¹ Karl YOUNG. *The Drama of the Medieval Church*. Oxford: Clarendon, Press, 2 vol. 1933, vol. II, p. 257.

² Richard DONOVAN. *The Liturgical Drama in Medieval Spain*. Toronto: Pontifical Institute of Mediaeval Studies, 1958, p. 96.

³ Joan MASSOT I MUNTANER. «Notes sobre la supervivència del teatre català antic». *Estudis Romànics*, 11 (1962) 49-101.

⁴ Joan PIÉ. «Autos sacramentals del segle XIV». *Revista de la Asociación Artístico-Arqueológica de Barcelona*, any 2, número 9 (juliol-agost 1898) 673-686, i número 10 (setembre-octubre 1898) 726-744. La darrera composició que clou el còdex fou publicada per Amadeu-J. SOBERANAS. «Una versió desconeguda d'*Augats, seyós qui credets Dèu lo payre*». *Estudis de literatura catalana oferts a Jordi Rubió i Balaguer*, 1, vol. x (1962-1967) p. 147-154.

⁵ Còdexs i manuscrits, Versos, 60.

ASSUMPCIÓ DE MADONA
SANTA MARIA

OBRA DRAMÀTICA MEDIEVAL

EL MANUSCRIT

edició facsímil

hon se fara aqsta repen
 pa ordonat appi co se segue

tamet glo iubeq face. i. blla barra
 hon estigue it lucifer ab los alcs
 abls facen q. loch qd fia in fern gen
 auguenhi anclusa e malos p co q face
 ra brogit can hora fia it fa ordonat
 arays ab bato porpro e ab richs draps
 e bens odoos hon estigua ito ab anglo
 ab archangls E per iohā baptista e pa
 tarches i profets i uergens e dals mols
 sans it fia fexta. i. casa hon estigua sta
 o en la qual aga. i. bll lit tot en tortinat
 e bato cortins i dauat la casa aga. i. bll
 horator ho la uge face si oro it fia
 fext Enalt loch a. bll sepulcre hon me
 toan la uge q can exira d sta uida i aga
 ga ons bells uestidurs blangs q iusta
 sta q can iux la resucitara Ela sen me
 nara aparays it fia ordonat q qua langt
 luca duxta la palma Alla uge m can se
 tornara aparays q fia fext brogit ab escla
 fidos e corredos En uas parays it tocs
 aqsts q fara la representaco sien iustars
 En. i. loch eface lurs intras i mame
 mteos los diabls ab lucifer it aps los
 iubeq it aps ito ab anglo i ab archangls
 Ab gent iohā baptista i patarches i
 profets Euges e ab dals sans toquat
 ab esturmeto d corda dauat it aps sta
 q ab tocs los apostols quage pms d
 pet. p. port to clag d parays dauat els
 als apostols portie dauat en lurs mans
 co q ja hm acostumat d dar portar e
 alguns duos dons acopaye sca q en
 tro ala casa it can los iubeq aura dit co
 q adiran la uge q exira sta casa e dno
 tamet alhorara anto horator Ofara
 fa Horacio homlmet pux Comenta
 ra ozon fill ito axi co se segue

ASSUMPCIÓ DE MADONA SANTA MARIA

OBRA DRAMÀTICA MEDIEVAL

Edició crítica anotada
AMADEU-J. SOBERANAS I LLEÓ

Versió adaptada i rimada en català modern
ELENA DE LA CRUZ VERGARI

17v

Diga

SENT JUDES

No dupte res en ço qu·as dit,
que nos ajust Sent Sperit. 168

Diga

SENT MAÇIÀ

Jesús, qu·és lum del món fort clar,
bé·m pens que vulla revelar. 170

Aprés isqua

SENT JOHAN

de la casa de sancta Maria e diga als apòstols

Germans, de ço que vós parlau 172

e tant vos en maravellau,

dich-vos que la verge Maria

deu exir d'aquesta vida,

per què degú d'acò no·s plor 176

ni mostre alguna tristor.

Per tal com nos que preÿcam

e altra vida nunçiam

lo poble no devem torbar 180

que de res nos pusqua jutgar.

Pux, entren

LOS APÒSTOLS

*e homilment enclinen-se a la verge Maria,**dient tots ensemps*

Verge mare, Déus te sal!

Respona

SANCTA MARIA,

dient

E a vosaltres atrestal. 183

*Depux posen sancta Maria en lo lit, e sien encees
molts ciris que tinguen los apòstols bordonats après lo
lit, e sent Pere e sent Pau al cap del lit,
e los altres après.*

Pux diga

LOÇIFER

al diable Astarot

Hous-ho, diable Astarot?

No sies tots temps tan arlot. 185

A la mare vé de Jesucrist,

qui ab dol me fa viure e trist;

veges si la poràs aver

ni metre-la en mon poder.

Digui

SANT JUDES

No dubto gens això que has dit,
que ens reuneix el Sant Esperit.

Digui

SANT MAÇIÀ

Jesús, que és llum del món, molt clar
aquí quelcom ens vol revelar.

Després surti

SANT JOAN

de la casa de Santa Maria i digui als apòstols

Germans, d'això que vós parleu
i tant us en meravelleu,
us dic que la verge Maria
ha d'eixir d'aquesta vida,
perquè ningú d'això no plori
ni amb gran tristor no implori.
Tal com fins ara prediquem
i una altra vida anunciem,
el poble no devem torbar
que de res ens pugui jutjar.

Després, entrin

ELS APÒSTOLS

*i humilment s'inclinin davant la verge Maria,
dient tots ensems*

Verge mare, Déus vos salvi!

Respongui

SANTA MARIA,

dient

A vosaltres Déu vos guardi.

*Després posin santa Maria al llit, i siguin encesos
molts ciris que sostinguin els apòstols col·locats al
costat del llit, i sant Pere e sant Pau al cap del lit,
i els altres al costat.*

Després digui

LLUCIFER

al diable Astarot

Ho sents, diable Astarot?
Vejam si no ets tan borinot.
Ves a la mare del Crist,
que amb dol em fa viure trist;
mira si la podràs haver
i tenir-la en mon poder.